

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ (Γ' εξ.):

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Γεώργιος Τζωρτζής
Επίκουρος Καθηγητής Ποινικού Δικαίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. Αποστολή του Ποινικού Δικαίου.....	2
Β. Σκοποί της ποινής	2
Γ. Αρχή της νομιμότητας (nullum crimen nulla poena sine lege)	3
Δ. Κύρια στοιχεία του εγκλήματος (ά. 14 ΠΚ).....	4
Ε. Ποινική υπόσταση του εγκλήματος.....	6
ΣΤ. Ειδικοί ποινικοί νόμοι	7
Ζ. Ελαστικότητα της ποινής	8
Η. Διακρίσεις εγκλημάτων	9
Θ. Αιτιώδης συνάφεια (ή αιτιώδης σύνδεσμος).....	11
Ι. Καταλογισμός.....	13
Κ. Δόλος	14
Λ. Αμέλεια	166
Μ. Πλάνη.....	19
Ν. Απόπειρα.....	21
Ξ. Συμμετοχή.....	24
Ο. ΣΥΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	28

A. Αποστολή του Ποινικού Δικαίου

α) Προστατεύει τα έννομα αγαθά (αγαθά που προστατεύονται από μια νομική διάταξη του ΠΚ ή ειδικού ποινικού νόμου). Πρακτικά το έννομο αγαθό διαφαίνεται στα **κεφάλαια** του ΠΚ π.χ. εγκλήματα κατά της ζωής, κατά της υγείας, της ιδιοκτησίας κ.λπ.

β) Προστατεύει το άτομο από την κρατική αυθαιρεσία (βλ. π.χ. 7 § 1 Συντ., άρθρα 1 – 4 ΠΚ κ.λπ., αρχή νομιμότητας).

B. Σκοποί της ποινής

Γενική και ειδική πρόληψη. Η ανταπόδοση **δεν είναι**, αλλά όμως επιβάλλοντας την ποινή ο δικαστής στην ουσία επιβάλλει ένα **κακό** για το **κακό** που προκάλεσε. Ο νομοθέτης βέβαια φρόντισε να υπάρχει μια αναλογία μεταξύ αυτών των δύο.

α) Γενική πρόληψη: αα) **Εκφοβισμός όλων των μελών της κοινωνίας** να μην παραβαίνουν τους ποινικούς νόμους και ββ) Με την ύπαρξη των ποινικών νόμων επιτυγχάνεται η **ηθικοκοινωνική διαπαιδαγώγηση** (αυτό είναι αμφισβητούμενο).

β) Ειδική πρόληψη: αα) Σκοπό έχει τη **βελτίωση** του δράστη που καταδικάστηκε (αν μπορεί, πράγμα πολύ αμφίβολο, να βελτιωθεί στη φυλακή), ββ) Τον **εκφοβισμό του** να μην υποτροπιάσει και να μην ξαναεμπλακεί στα δίκτυα των ποινικών νόμων, γγ) Την **αχρήστευσή του**. Βέ-

βαια στις περιπτώσεις που επιτρέπεται η θανατική ποινή (καταργήθηκε εκτός από τις εν καιρώ πολέμου πράξεις (βλ. άρθρο 7 § 3 Συντ.) η αχρήστευση είναι σίγουρη. Όμως και ο εγκλεισμός αχρηστεύει τον δράστη προφυλάσσοντας την κοινωνία.

Γ. Αρχή της νομιμότητας (nullum crimen nulla poena sine lege)

Ισχύει με κάποιες επιμέρους αρχές και περιορισμούς, όπως:

- α) Κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς προηγούμενο νόμο (1 ΠΚ) που στηρίζεται και στο Συντ. (άρθρο 7 § 1, Αρχή νομιμότητας),
- β) Ορισμένοι περιορισμοί στη θέσπιση ποινικών κυρώσεων που **πρέπει να δεσμεύουν το νομοθέτη** (να μη νομοθετεί αυθαίρετα),
- γ) Η αρχή κατά την οποία καμία ποινική κύρωση δεν επιβάλλεται χωρίς ποινική δίκη και δικαστική απόφαση,
- δ) Η αρχή του ποινικού δικονομικού δικαίου κατά την οποία η αμφιβολία ως προς την ενοχή του κατηγορουμένου οφείλει να καταλήγει στην αθώωσή του,
- ε) Σχετικά με την ποινική δίκη: Ευνοϊκότερη θέση της υπεράσπισης, στο Εφετείο η μη χειροτέρευση της θέσης του κατηγορουμένου.

Ειδικότερα η αρχή «κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο» (**αρχή νομιμότητας**), αναλύεται στα εξής:

- α) Ο νόμος πρέπει να είναι **γραφτός**. Το έθιμο δεν θεμελιώνει άδικο, αλλά μπορεί να το καταλύσει. Π.χ. η χαρτοπαιξία την πρωτοχρονιά με χρήματα. Αυτή η περίπτωση τιμωρείται με νόμο, όμως την πρωτοχρονιά μπορεί να επέμβει η αστυνομία κ.λπ.; Εθιμικά (από την πρακτική των δικαστηρίων) κατασκευάστηκαν λόγοι άρσης του άδικου ή του καταλογι-

σμού (χωρίς να υπάρχουν σε ποινικό νόμο, όπως η σύγκρουση καθηκόντων, η εικαζόμενη βούληση του παθόντος) ή του τιμωρητού (εφαρμογή του άρθρου 379 ΠΚ) και σε άλλες περιπτώσεις.

β) Ο νόμος πρέπει να είναι **ρητός**. Δηλαδή απαγορεύεται η **αναλογία** για να πληρωθεί ένα κενό του νόμου. Η αναλογία επιτρέπεται όταν είναι υπέρ του κατηγορουμένου.

γ) Ο νόμος πρέπει να είναι **προηγούμενος**. Επομένως απαγορεύεται η **αναδρομική** εφαρμογή ποινικού νόμου που θεμελιώνει ή επαυξάνει το αξιόποινο. Λειτουργεί όμως υπέρ του κατηγορουμένου (εφαρμόζεται ο ηπιότερος νόμος, βλ. άρθρο 2 ΠΚ).

δ) Ο νόμος πρέπει να είναι **ορισμένος**. Τα εγκλήματα πρέπει να περιγράφονται με σαφή, ορισμένα στοιχεία και δεν επιτρέπεται να προβλέπονται εντελώς αόριστες ποινές (πρέπει να αναφέρονται σε συγκεκριμένα πλαίσια μέσα στα οποία θα κινηθεί ο δικαστής για να επιβάλει την εξατομικευμένη ποινή – βλ. όμως και αόριστη κάθειρξη (90 ΠΚ), που αποτελεί παραφωνία και από πολλούς θεωρείται αντισυνταγματική).

Δ. Κύρια στοιχεία του εγκλήματος (ά. 14 ΠΚ)

α) Πράξη είναι μία εκούσια (ελεγχόμενη) συμπεριφορά **ανθρώπου** που εξωτερικεύεται.

Αν εκπαιδεύσω ένα πίθηκο να κλέβει πορτοφόλια και να μου τα φέρνει, υπάρξει πράξη δική μου. Όταν δεν ελέγχεται δεν είναι πράξη. Αν δύο συμφοιτητές μαλώσουν και ο Α χτυπάει με δύναμη τον Β (η σωματική βλάβη είναι του Α), αλλά αν από τη δύναμη ο Β πέσει πάνω στον Γ και

τον τραυματίσει, η σωματική βλάβη ως προς τον Γ δεν συνιστά πράξη του Β, αλλά του Α. Ή αν ένας επιληπτικός, που δεν ελέγχεται, προκαλέσει την ώρα που «χτυπιέται» ένα τραυματισμό δεν αποτελεί «πράξη».

β) Άδικη (όχι σωστή) είναι αυτή που αποδοκιμάζει η κοινωνία. Όμως ο νομοθέτης διαλέγει ποιες από αυτές (τις όχι σωστές πράξεις) θέλει να τιμωρήσει και τις τιμωρεί. Κάτω όμως από κάποιες περιστάσεις οι πράξεις αυτές που προβλέπονται από τους ποινικούς νόμους μετατρέπονται σε σωστές και **αίρεται ο άδικος χαρακτήρας** της πράξης (βλ. 20 ΠΚ επ.) Πάντως για την **προσταγή** πρέπει ο προϊστάμενος και υφιστάμενος να είναι δημόσιοι υπάλληλοι και όχι να δουλεύουν σε ιδιωτικές επιχειρήσεις).

γ) Καταλογιστή: Βλ. σχετικά παρακάτω.

δ) Που τιμωρείται από το νόμο. Εδώ δεν σημαίνει ότι προβλέπεται κάποια ποινή. Αυτό είναι το αυτονόητο, διαφορετικά σε ποια ποινική διάταξη θα αναφερόμασταν; Πρέπει να μην υπάρχει λόγος άρσης του τιμωρητού (π.χ. παραγραφή - βλ. 111 επ. ΠΚ), να μην μπορεί να ασκηθεί ποινική δίωξη σε βουλευτή για γνώμη που εξέφρασε στη Βουλή ή να μη δοθεί άρση της βουλευτικής ασυλίας, προσωπικοί κ.λπ. λόγοι απαλλαγής (δυννητικής ή όχι) από την ποινή (βλ. 379 ΠΚ) κ.λπ.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Για να διαπιστώσουμε την ύπαρξη του εγκλήματος ακολουθούμε την παραπάνω σειρά. Αν δεν υπάρχει πράξη δεν μας ενδιαφέρει το άδικο. Αν υπάρχει πράξη άδικη μας ενδιαφέρει μήπως υπάρχει λόγος άρσης του αδίκου. Αν εξακολουθεί (όχι άρση αδίκου) ερευνούμε τον καταλογισμό και αν υπάρχει λόγος άρσης του. Αν τελικά δεν υπάρχει λόγος άρσης του πηγαίνουμε στο τιμωρητό και αν δεν υπάρχει λόγος άρσης

του τιμωρητού τότε λέμε ότι υπάρχει έγκλημα και ο δράστης πρέπει να τιμωρηθεί. Είναι σαν μια σκάλα. Με πρώτο σκαλοπάτι την πράξη, το δεύτερο το άδικο, το τρίτο τον καταλογισμό και το τέταρτο το τιμωρητό.

Ε. Ποινική υπόσταση του εγκλήματος

Η ποινική υπόσταση του κάθε εγκλήματος απαρτίζεται από την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (α.υ.ε.) και την υποκειμενική υπόσταση (υ.υ.ε.).

Σε κάθε έγκλημα υπάρχει οπωσδήποτε μια α.υ.ε. στην οποία περιγράφεται: **α)** ο δράστης («όποιος» - όταν το έγκλημα είναι *κοινό*, δηλαδή μπορεί να τελεστεί από οποιονδήποτε π.χ. άρθρο 299 ΠΚ - ή «δημόσιος υπάλληλος», «μητέρα» κ.λπ. - όταν το έγκλημα είναι *ιδιαιτέρο*, δηλαδή μπορεί να τελεστεί μόνο απ' αυτούς π.χ. άρθρα 237, 239, 137 επ., 303 ΠΚ), **β)** Τι έκανε ο δράστης στο θύμα, π.χ. στο άρθρο 299 ΠΚ «σκότωσε άλλον», 308 ΠΚ «προξενεί σε άλλον σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του», 325 ΠΚ «κατακρατεί άλλον χωρίς τη θέλησή του ή στου στερεί με άλλον τρόπο την ελευθερία της κίνησής του». Με άλλα λόγια περιγράφει ποιος μπορεί να είναι δράστης του εγκλήματος και πώς βλάπτει τα έννομα αγαθά του θύματος. Έχει πάντα σχέση με την πράξη.

Όμως κανείς δεν τιμωρείται μόνο και μόνο επειδή πλήρωσε την α.υ.ε. ενός εγκλήματος. Πρέπει οπωσδήποτε τα στοιχεία της α.υ.ε. να επικαλύπτονται από την αναγκαία υ.υ.ε. (Γι' αυτήν – υπαιτιότητα – βλ. παρακάτω). Έχει πάντα σχέση με την ψυχική στάση του δράστη απέναντι στο έγκλημα.

Εκτός όμως από την α.υ.ε. και την υ.υ.ε. υπάρχουν ορισμένα εγκλήματα που περιέχουν εξωτερικούς όρους του αξιοποίνου. Ποιοι είναι αυτοί; Το σύνηθες είναι ένα έγκλημα να απαρτίζεται μόνο από α.υ.ε. και υ.υ.ε.

Μερικές φορές όμως απαιτείται και «κάτι άλλο», μια άλλη προϋπόθεση για να τιμωρηθεί ο δράστης (αξιόποινo). Επειδή ξεφεύγει από το σύνηθες (α.υ.ε. + υ.υ.ε.), δηλ. είναι **έξω** απ' αυτά, γι' αυτό και λέγεται **εξωτερικός** όρος του αξιοποίνου. Π.χ. βλ. άρθρο 301 ΠΚ:

α.υ.ε.: «Όποιος κατέπεισε άλλον να αυτοκτονήσει και όποιος έδωσε βοήθεια κατ' αυτήν».

υ.υ.ε.: Με πρόθεση (όλα τα είδη δόλου).

Δεν αρκεί όμως να πληρώθηκε η α.υ.ε. + υ.υ.ε. 301 ΠΚ. Πρέπει να πληρωθεί (για να έχουμε αξιόποινo) και ο **εξωτερικός** όρος του αξιοποίνου «αν τελέστηκε η αυτοκτονία ή έγινε απόπειρά της». Πάντως επειδή αυτός είναι **έξω** από την α.υ.ε. του 301 ΠΚ δεν απαιτείται να έχει επικάλυψη της υ.υ.ε. του εγκλήματος (δηλ. δεν χρειάζεται να αποδειχθεί ως προς αυτόν πρόθεση).

Υπάρχουν και ορισμένα **ειδικά στοιχεία του αδίκου** που δεν θα μας απασχολήσουν περαιτέρω εδώ.

ΣΤ. Ειδικοί ποινικοί νόμοι

Το πρόβλημα είναι κατ' αρχήν το εξής: Εφαρμόζονται οι διατάξεις του (γενικού μέρους του) ΠΚ στα εγκλήματα που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους; Έχουμε ειδικούς ποινικούς νόμους μετά την ισχύ του ΠΚ και ειδικούς ποινικούς νόμους που ίσχυαν προγενέστερα.

α) Ειδικοί ποινικοί νόμοι **μετά** την ισχύ του ΠΚ. Γι' αυτούς ισχύει το άρθρο **12 ΠΚ**. Δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΠΚ, όταν ορίζουν άλλως **ρητά**. Π.χ. Ο ν. 1729/1987 άρθρο 24 § 1 για τα ναρκωτικά προβλέπει ότι αν κάποιος βοηθήσει στην εξάρθρωση της συμμορίας διακίνησης ναρκωτικών κ.λπ. αναστέλλεται η ποινή του. Και στο άρθρο 24 § 4 «...μπορεί

να διατάξει και την αναστολή εκτέλεσης της ποινής για διάστημα 2 – 20 ετών, ανεξάρτητα αν συντρέχουν οι όροι του άρθρου 99 ΠΚ... ή την απόλυσή του από τις φυλακές ανεξάρτητα αν συντρέχουν ή όχι οι προϋποθέσεις του άρθρου 105 ΠΚ (απόλυση υπό όρους)....».

Για αναστολή και υπό όρους απόλυση βλ. παρακάτω (Ελαστικότητα της ποινής). Εδώ ο μεταγενέστερος του ΠΚ ορίζει ρητά διαφορετικά.

β) Ειδικοί ποινικοί νόμοι πριν την ισχύ του ΠΚ. Τις λύσεις τις δίνουν οι μεταβατικές διατάξεις του ΠΚ (να τις διαβάσετε όλες!). Θα ασχοληθούμε με τις γενικότερες: Υπάρχουν διατάξεις που δεν θίγονται (471 ΠΚ), που διατηρούνται προσωρινά σε ισχύ (472 ΠΚ), που καταργούνται (473 ΠΚ) και μια πολύ προβληματική περίπτωση που αναφέρεται στο τέλος του άρθρου 473 ΠΚ: «Τελικά καταργείται κάθε διάταξη που περιέχεται σε ειδικούς νόμους, αν αφορά θέματα που τα ρυθμίζει ο Ποινικός Κώδικας στο ειδικό μέρος του». Ποιο είναι το πρόβλημα; Γίνεται από όλους δεκτό ότι πρέπει στο ειδικό μέρος του να τα ρυθμίζει ΕΞΑΝΤΛΗΤΙΚΑ. Στο βαθμό που τα ρυθμίζει έχει καλώς. Στο βαθμό όμως που δεν τα ρυθμίζει, ως προς το «κομμάτι» αυτό ισχύει ο πριν τον ΠΚ ειδικός ποινικός νόμος και για να το διαπιστώσει κανείς απαιτείται μια (κάπως) επίπονη εργασία.

Z. Ελαστικότητα της ποινής

Δεν θα ασχοληθούμε με την απόλυση με όρους γιατί δεν σχετίζεται άμεσα με το Μεταπτυχιακό. Η μετατροπή (82 ΠΚ) όμως και η αναστολή της ποινής (99 επ. ΠΚ) μας ενδιαφέρουν λόγω των μικρών ποινών που προβλέπονται για τα φυσικά πρόσωπα που εργάζονται σε επιχειρήσεις: Έ-

χουν να κάνουν με την ποινική προστασία και του περιβάλλοντος και του καταναλωτή και των εργαζομένων.

Χρήσιμο είναι στο άρθρο 82 ΠΚ να διαβάσετε την § 11 για να δείτε σε ποιες περιπτώσεις αποκλείεται η μετατροπή.

Η § 11 δεν αναφέρει περιπτώσεις εγκλημάτων σχετικά με τα αντικείμενα του Μεταπτυχιακού. Να σημειωθεί ότι με την παράγραφο 11 του ά. 82 ΠΚ, που εισήχθη με το α. 1 §1 περ. β' ν. 2207/1994, καταργήθηκαν οι περισσότερες προγενέστερες ειδικές διατάξεις του ΠΚ και των ειδικών ποινικών νόμων που προέβλεπαν απαγόρευση μετατροπής της ποινής (βλ. π.χ. ά. 167 παρ. 1 εδ. β' ΠΚ). Τελευταία βέβαια έχουμε έναν ειδικό ποινικό νόμο για τη βία στα γήπεδα που δεν επιτρέπει ούτε την μετατροπή ούτε την αναστολή (βλ. και 12 ΠΚ «...αν οι νόμοι αυτοί δεν ορίζουν διαφορετικά με ρητή διάταξή τους»).

Αυτή είναι η μία όψη του νομίσματος.

Η άλλη όψη είναι ότι μπορεί ένας ειδικός ποινικός νόμος να είναι πολύ επιεικής σε περίπτωση που έχουμε π.χ. να κάνουμε με ναρκωτικά και ο δράστης βοήθησε στην ανακάλυψη ή εξάρθρωση της συμμορίας (άρθρο 24 ν. 1729/1987). Δηλαδή μπορεί να συμβούν τα εξής:

- α) Οριστική αναστολή της ποινικής δίωξης,
- β) Προσωρινή αναστολή της ποινικής δίωξης,
- γ) Αναστολή εκτελέσεως της ποινής για διάστημα από 2 – 20 έτη,
- δ) απόλυση υπό όρους και
- ε) Υποχρεωτική αναγνώριση ελαφρυντικής περιστάσης.

Η. Διακρίσεις εγκλημάτων

Θα μας απασχολήσουν εκείνες που είναι πιο χρήσιμες για το Μεταπτυχιακό.

α) Κακουργήματα, πλημμελήματα, πταίσματα (βλ. άρθρα 18, 19 ΠΚ και για και τις ποινές ά. 50 επ. ΠΚ).

β) Εγκλήματα παράλειψης (γνήσιας) και τα δια παραλείψεως τελούμενα.

Στα γνήσια εγκλήματα η λέξη «παραλείπει» αναφέρεται στην α.υ.ε. (βλ. 307 ΠΚ). Στα δια παραλείψεως εγκλήματα τα πράγματα είναι διαφορετικά. Είναι εγκλήματα ενεργείας που όμως πρέπει να «παντρευτούν» με το άρθρο 15 ΠΚ. Εδώ σημαντικό είναι το από πού πηγάζει η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση αποτροπής του αποτελέσματος. Αυτός που παραλείπει πρέπει να είναι «εγγυητής» της ασφάλειας του εννόμου αγαθού. Θεωρείται ότι: Πηγές είναι η υποχρέωση από τον νόμο (βλ. άρθρο 28 § 5 ΠΚ του νόμου 1650/86 για την προστασία του περιβάλλοντος), από σύμβαση (π.χ. ναυαγοσώστης), από προηγούμενη επικίνδυνη ενέργεια (π.χ. ρίχνω κάποιον στη θάλασσα, οφείλω να βρω τρόπο να τον σώσω να μην πνιγεί), από εκούσια ανάληψη υποχρέωσης (βρίσκω βρέφος έξω από την πόρτα μου πρέπει να το φροντίζω), από βιοτικές σχέσεις (π.χ. συμβίωση), από συγγενικές σχέσεις (πατέρας προς παιδί, αδέλφια, σύζυγοι κλπ. - βλ. αστικό δίκαιο), από ανάληψη κοινών κινδύνων (π.χ. ορειβάτες αν τραυματιστεί κάποιος). Πάντως κι εδώ πρέπει να ερευνάται και η υπαιτιότητα του δράστη για να του καταλογισθεί το έγκλημα.

γ) Βλάβης ή διακινδύνευσης και ποιου είδους: Βλάβης είναι τα εγκλήματα που επιφέρουν κάποια προσβολή στο έννομο αγαθό. Διακινδύνευσης είναι εκείνα που το θέτουν σε κίνδυνο βλάβης.

Τα εγκλήματα διακινδύνευσης χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

αα) Αφηρημένης διακινδύνευσης. Ο νομοθέτης έκρινε ότι πρέπει να τιμωρήσει ορισμένες συμπεριφορές που έτσι κι αλλιώς τις θεωρεί επικίνδυνες. Αρκεί δηλαδή ο δράστης να παραβεί τη νομική διάταξη (και να έχει την απαιτούμενη υπαιτιότητα -βλ. 305 ΠΚ). **Δεν έχει σημασία αν προκλήθηκε κανένας κίνδυνος.** Πολλοί θεωρητικοί είναι αντίθετοι με αυτή τη ρύθμιση αυτής της κατηγορίας (είναι απαραίτητη και η υπαιτιότητα).

ββ) Συγκεκριμένης διακινδύνευσης: Εδώ ο κίνδυνος υπάρχει στην α.υ.ε. και πρέπει να αποδεικνύεται (απαραίτητη είναι και η υπαιτιότητα -βλ. 306 ΠΚ).

γγ) Δυνητικής διακινδύνευσης: Εδώ δεν θα αποδειχθεί ο συγκεκριμένος κίνδυνος, αλλά **αρκεί η δυνατότητα** συγκεκριμένου κινδύνου (απαραίτητη είναι και η υπαιτιότητα -βλ. 264 εδ. α, β ΠΚ).

Θ. Αιτιώδης συνάφεια (ή αιτιώδης σύνδεσμος)

Πού είναι χρήσιμη; Στο να συνδέει με πράξη (ενέργεια ή παράλειψη) με ένα αποτέλεσμα. Υπάρχουν εγκλήματα (απλώς συμπεριφοράς όπως η ψευδορκία του άρθρου 224 ΠΚ) **που δεν χρειάζεται επειδή εκεί δεν απαιτείται κανένα αποτέλεσμα.** Κατηγορείται ο δράστης απλώς επειδή ορκίστηκε να πει την αλήθεια και κατέθεσε ψέματα. Επομένως είναι χρήσιμη στα εγκλήματα **αποτελέσματος** (και τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα βλ. παρακάτω).

Ισχύει η θεωρία του **ισοδυνάμου των όρων**. Δηλαδή όλοι οι όροι (προϋποθέσεις – παράγοντες) που έπαιξαν κάποιο ρόλο ως προς το αποτέλεσμα και το επέφεραν είναι ισοδύναμοι (βλ. όμως και συμμετοχή παρακάτω).

ΠΡΟΣΟΧΗ! Η κατάφαση της αιτιώδους συναφείας ή του αιτιώδους συνδέσμου **δεν σημαίνει** ότι καταλογίζεται στον δράστη το έγκλημα. **Δεν αρκεί. Απαραιτήτως πρέπει να ερευνάται και η υπαιτιότητά του.** Απλώς η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας είναι το έναυσμα (που χωρίς αυτή δεν προχωρούμε) για να διαπιστώσουμε και την υπαιτιότητα, προκειμένου να τιμωρήσουμε κάποιον.

Πώς διαπιστώνεται; Υπάρχει ένας πρακτικός κανόνας: Υπάρχει αιτιώδης συνάφεια όταν δεν μπορούμε να φανταστούμε να επέρχεται το εγκληματικό αποτέλεσμα χωρίς την πράξη (ενέργεια ή παράλειψη ά. 14 §§ 1, 2 ΠΚ) του δράστη.

Όμως η θεωρία αυτή έχει τρωτά. Τι θα μπορούσε π.χ. να ισχυριστεί ο Α που έβαλε στον καφέ του Γ δηλητήριο 6 γραμμαρίων (αρκετό να σκοτώσει κάποιον), εάν και ο Β (χωρίς συνεννόηση) έβαλε 7 γραμμάρια την ίδια ώρα; Ότι και η συμπεριφορά του να έλειπε, έτσι κι αλλιώς το θύμα θα σκοτωνόταν. Βέβαια το ίδιο θα ισχυριζόταν και ο Β. Θα είχαμε ένα νεκρό και κανένα υπαίτιο για το έγκλημα του ά. 299 ΠΚ **ολοκληρωμένο.** **Παράλογο!!** Γι' αυτό εφευρέθηκε η **διπλή ή πολλαπλή αιτιότητα** και ευθύνονται και οι δύο, απομονώνουμε κάθε μορφή συμπεριφοράς και την εξετάζουμε ξεχωριστά με βάση το κριτήριο της παραπάνω θεωρίας. Όμως και στην περίπτωση που χωρίς συνεννόηση των Α και Β (παρατυργία) ο Α βάλει 4 γραμμάρια και ο Β άλλα 3 γραμμάρια, που οδηγεί στον θάνατο του θύματος, πάλι πρέπει να καταλογιστεί το έγκλημα του άρθρου 299 ΠΚ ως ολοκληρωμένο σε εκείνον που γνώριζε τη δράση του άλλου.

Διακοπή της αιτιώδους συνάφειας υπάρχει μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που η παρεμβαλλόμενη συμπεριφορά του τρίτου, **εξουδετερώνει** και καθιστά ανενεργή την αρχική συμπεριφορά. Π.χ. ο Α δίνει δηλητήριο στον Β και πριν αυτό επιφέρει τον θάνατό του, ο Γ τον πυροβολεί και τον σκοτώνει. Ο Α θα τιμωρηθεί μόνο για απόπειρα του 299 ΠΚ.

Η αιτιώδης συνάφεια στα εγκλήματα παράλειψης παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα. Για τη διαπίστωση της αιτιώδους συναφείας μεταξύ παράλειψης και αποτελέσματος πρέπει να στηριχθούμε στο εξής: Υπάρχει όταν μπορούμε να φανταστούμε ότι αν γινόταν η επιβεβλημένη ενέργεια που δεν έγινε, τότε με πιθανότητα που φτάνει στα όρια της βεβαιότητας το συγκεκριμένο αποτέλεσμα δεν θα επερχόταν. Αλλιώς ο δράστης τιμωρείται μόνο για απόπειρα – στα δια παραλείψεως τελούμενα εγκλήματα - εφόσον συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις.

I. Καταλογισμός (σε ενοχή του δράστη)

Τα στοιχεία του καταλογισμού είναι:

α) Η ικανότητα για καταλογισμό (βλ. άρθρα 33, 34, 36, 126 ΠΚ).

β) Η υπαιτιότητα (δόλος ή αμέλεια).

Δεν τιμωρούνται όλα τα εγκλήματα από αμέλεια. Πρέπει να προβλέπεται ειδικά η τιμώρησή τους από αμέλεια μέσα στο νόμο. Για την έννοια του δόλου και της αμέλειας βλ. παρακάτω.

γ) Η συνείδηση του αδίκου ή η ασύγγνωστη άγνοιά του (νομική πλάνη): Βλ. σχετικά παρακάτω.

δ) Η ανθρώπινη δυνατότητα για συμμόρφωση – λόγοι συγγνώμης. Ο ικανός για καταλογισμό δράστης, που γνωρίζει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του, μπορεί παρά ταύτα να διέπραξε μια αξιόποινη πράξη, όχι επειδή δεν σέβεται τα ξένα αγαθά, αλλά γιατί κατ' εξαίρεση βρισκόταν σε μια ασυνήθιστη ψυχική ή συγκινησιακή κατάσταση, λόγω της ο-

ποίας δεν μπορούσε να συμπεριφερθεί διαφορετικά (βλ. π.χ. 32, 23 εδ. β', 25 § 3 ΠΚ).

Ειδικότερα γι' αυτά που είναι πιο χρήσιμα να γνωρίζει κανείς όσον αφορά το Μεταπτυχιακό.

Κ. Δόλος

Γνώση – Βούληση (σκοπός ή αποδοχή)

Προβλέπονται τρία είδη δόλου:

- α) Ο δόλος σκοπού ή επιδίωξης (ή άμεσος δόλος α' βαθμού)
- β) Ο αναγκαίος δόλος (ή άμεσος δόλος β' βαθμού)
- γ) Ο ενδεχόμενος δόλος

Και τα τρία είδη έχουν κοινό στοιχείο τη **γνώση** και τη **βούληση**.

α) Δόλο σκοπού έχουμε στην περίπτωση που **επιδιώκουμε** την προσβολή του εννόμου αγαθού (π.χ. **θέλω** να σκοτώσω τον εχθρό μου, τον σημαδεύω στην καρδιά και τον σκοτώνω).

β) Αναγκαίο δόλο έχουμε στην περίπτωση που προβλέπω ότι με την πράξη μου αναγκαστικά θα επιφέρω ένα αποτέλεσμα παρόλο που δεν το επιδιώκω (π.χ. **θέλω** να σκοτώσω τον Υπουργό μιας ξένης χώρας που ταξιδεύει με αεροπλάνο. Τοποθετώ σ' αυτό βόμβα που εκρήγνυται και σκοτώνεται αυτός και οι υπόλοιποι επιβάτες - 299 ΠΚ σε συρροή και φθορά ξένης ιδιοκτησίας αφού το αεροπλάνο ανήκε σε κάποιον. Ενώ ως προς τον Υπουργό είχα δόλο σκοπού, γνώριζα όμως ότι με την έκρηξη αναγκαστικά θα επέλθουν και τα υπόλοιπα αποτελέσματα, επομένως γι' αυτά έχω **αναγκαίο** δόλο).

γ) Ενδεχόμενος δόλος. Στον ενδεχόμενο δόλο, ο δράστης προβλέπει τη δυνατότητα – πιθανότητα να επέλθει και ένα (άλλο) εγκληματικό αποτέλεσμα. Είναι προφανές ότι ο δράστης άλλο επιδίωκε (π.χ. θέλω να κάψω τη μονοκατοικία του εχθρού μου, αλλά ξέρω ότι μέσα είναι και ο φύλακας. Ως προς τον εμπρησμό έχω δόλο σκοπού (επιδιώκω), αλλά ως προς το αν προσβληθεί η ζωή ή η υγεία του φύλακα προβλέπω ότι μπορεί και να προσβληθεί και το αποδέχομαι. Δηλαδή ενεργώ έστω και αν αυτά τα έννομα αγαθα προσβληθούν.

ΠΡΟΣΟΧΗ!! Για τα εγκλήματα που απαιτείται δόλος δεν επαρκούν όλα τα είδη δόλου.

Όπου ο νομοθέτης αναφέρει στην υ.υ.ε. την πρόθεση αρκούν όλα τα είδη δόλου.

Όπου δεν αναφέρει τίποτα στην υ.υ.ε. χρησιμοποιούμε το άρθρο **26 ΠΚ** για να διαπιστώσουμε ποια είδη δόλου επαρκούν.

Πριν φθάσουμε στο άρθρο 26 περνάμε από την ποινή που προβλέπεται για το συγκεκριμένο έγκλημα, μετά πάμε στο άρθρο 18 ΠΚ και τέλος η λύση βρίσκεται στο άρθρο 26 ΠΚ. Π.χ. το άρθρο 362 ΠΚ (δυσφήμιση) δεν αναφέρει τίποτα για την υ.υ.ε. Όμως η ποινή που προβλέπεται είναι ποινή φυλάκισης μέχρι 2 ετών ή με χρηματική ποινή. Ακολουθώντας πηγαίνουμε στο άρθρο 18 ΠΚ και βλέπουμε ότι είναι πλημμέλεια. Στη συνέχεια πάμε στο άρθρο 26 ΠΚ που μας δίνει πανεύκολα τη λύση. Αφού δεν αναφέρεται ως υ.υ.ε. η αμέλεια τότε τιμωρείται μόνο με δόλο. **Κι εδώ προσοχή!** Και σ' αυτές τις περιπτώσεις αρκούν όλα τα είδη δόλου.

Πότε δεν αρκούν όλα τα είδη δόλου; Τη λύση μας τη δίνει το **άρθρο 27 § 2 ΠΚ. Προσοχή όμως εκεί!** Το «εν γνώσει» που αναφέρεται στο 27 § 2 εδ. 1 είναι ένας τεχνικός – νομικός όρος που δεν έχει να κάνει με τα

στοιχεία του δόλου γενικώς, διότι όλα τα είδη δόλου περιέχουν γνώση και βούληση (Για να το κατανοήσετε καλύτερα βλ. άρθρα 224, 363 ΠΚ κ.ά.).

ΠΡΟΣΟΧΗ! Η επικάλυψη όλων των στοιχείων της α.υ.ε. από την υ.υ.ε. δεν σημαίνει ότι για όλα τα στοιχεία απαιτείται ένα είδος δόλου. Π.χ. πρβλ. άρθρο 386 ΠΚ :

«Όποιος με σκοπό να αποκομίσει.....»: απαιτείται δόλος σκοπού (βλ. 27 § 2 εδ. β), «βλάπτει» ξένη περιουσία»: αρκεί οποιοδήποτε είδος δόλου, «με την εν γνώσει παράσταση ψευδών...»: τουλάχιστον αναγκαίος δόλος - 27 § 2 εδ. α (αρκεί φυσικά και ο δόλος σκοπού, όχι όμως ο ενδεχόμενος δόλος).

Λ. Αμέλεια

Έχει δύο όψεις: Την εξωτερική και την εσωτερική (πρώτα εξετάζουμε την εξωτερική, επειδή αν αυτή δεν υπάρχει, τότε δεν «μιλάμε» για αμέλεια. Σφάλμα, αντικειμενικό λάθος συνιστά η εξωτερική της όψη. Για εσωτερική όψη βλ. ά. 28 ΠΚ.

α) Εξωτερική αμέλεια

Περιλαμβάνει τη μη συμμόρφωση με ένα κανόνα επιμελείας που μπορεί να προέρχεται από το νόμο ή από την πρακτική μιας δραστηριότητας. Π.χ. σε μια βιομηχανία ή λατομείο, τι κανόνες πρέπει να τηρούνται ή τι πρέπει να κάνει ο γιατρός πριν την εγχείρηση (π.χ. πρέπει να ελέγχει αν είναι αποστειρωμένα τα εργαλεία) και μετά το πέρας της εγχείρησης να μην έχει αφήσει καμιά λαβίδα στο σώμα του ασθενούς. Ο εργολάβος ή οι αρμόδιοι της Δ.Ε.Η. ή του Ο.Τ.Ε. ή της Ε.ΥΔ.Α.Π. όταν εκτελούν κάποια έργα να περιφράσσουν τον χώρο, διότι μπορεί ένας τυφλός, ένας αφηρη-

μένος, ένα παιδί, να πέσει μέσα εκεί που έσκαψαν και να τραυματιστεί ή να σκοτωθεί.

Εάν υπάρχει η μη συμμόρφωση (σφάλμα) πρέπει να ελεγχθεί κατά πόσον υπήρχε αιτιώδης συνάφεια (σύνδεσμος) **μεταξύ της μη συμμόρφωσης** και του αποτελέσματος. Δηλαδή να αποδεικνύεται ότι **εκείνη οδήγησε στο αποτέλεσμα** (π.χ. οδηγός οδηγεί με υπερβολική ταχύτητα (σφάλμα – προβλέπεται από τον ΚΟΚ) και σκοτώνει ένα παιδί που ξαφνικά πετάχτηκε να πιάσει τη μπάλα του. Οι παρευρισκόμενοι όλοι ισχυρίζονται ότι έτσι όπως πετάχτηκε ξαφνικά το παιδί και αν έτρεχε ο οδηγός με την κανονική ταχύτητα – ή και με πολύ μικρότερη – δεν θα μπορούσε να αντιδράσει και θα το χτύπαγε. Τότε δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ **σφάλματος** του οδηγού και του **αποτελέσματος**. Θα τιμωρηθεί σύμφωνα με τον Κ.Ο.Κ. για υπερβολική ταχύτητα, αλλά **όχι για ανθρωποκτονία από αμέλεια** (302 ΠΚ).

Αν (και μόνο τότε) έχει καλυφθεί η εξωτερική αμέλεια (που δεν υπάρχει γι' αυτήν συγκεκριμένο άρθρο στον ΠΚ) τότε διερευνούμε την εσωτερική αμέλεια σύμφωνα με το άρθρο 28 ΠΚ. Η εξωτερική αμέλεια έχει αντικειμενικά κριτήρια ενώ η εσωτερική αμέλεια είναι η ψυχική στάση του δράστη απέναντι στο έγκλημα.

β) Εσωτερική αμέλεια (28 ΠΚ).

Είναι θέμα **έλλειψης προσοχής** η οποία μπορεί να οφείλεται από επιπολαιότητα, από κόπωση, από λαθεμένη εκτίμηση, από αφηρημάδα, από υπερβολική εκτίμηση των δυνατοτήτων του δράστη κλπ. Αν αυτή η έλλειψη προσοχής οφείλεται στο γεγονός ότι ο δράστης **δεν προέβλεψε** το αποτέλεσμα, τότε μιλάμε **για άνευ συνειδήσεως αμέλεια**. Αν το **προέβλεψε αλλά πίστευε** ότι θα το αποφύγει μιλάμε για **ενσυνείδητη αμέλεια**. Πάντως στην αμέλεια είτε η μια μορφή υπάρχει είτε η άλλη **δεν**

δημιουργεί πρόβλημα ως προς την επικάλυψη της α.υ.ε. από την υ.υ.ε. Το ίδιο είναι. Άλλο στην επιμέτρηση της ποινής (βλ. 79 § 2 ΠΚ).

ΠΡΟΣΟΧΗ! Χρειάζεται να ξεκαθαριστούν και για τις δύο μορφές, δύο στοιχεία: Τι σημαίνει το «όφειλε»; Πώς κρίνεται; Βάσει του πώς θα έπρεπε να λειτουργήσει ο μέσος άνθρωπος. Βεβαίως αν είναι το θέμα ιατρικό, ο μέσος γιατρός (όχι ο περιπτεράς) αν είναι εργατικό ο μέσος εργολάβος (όχι η Μαρία που δεν είναι εργολάβος) αν είναι γενικότερης φύσης, οποιοσδήποτε.

Το μπορούσε; Επειδή όμως δεν δικάζεται ο μέσος άνθρωπος, αλλά ένας συγκεκριμένος δράστης πρέπει ο δικαστής να λάβει υπόψη του και τις δικές του δυνατότητες – ικανότητες (διότι μπορεί να υπολείπεται του μέσου ανθρώπου) προκειμένου να του καταλογίσει την πράξη (πρέπει να αποδειχθεί η ενοχή του επειδή ο νομοθέτης δεν ψάχνει να βρει άτομα να τα τιμωρήσει, παρά μόνο εάν «φταίνει» και όσο «φταίνει».

γ) Διάκριση ενδεχόμενου δόλου από ενσυνείδητη αμέλεια

Έχουν κοινό στοιχείο το εξής: ότι υπάρχει πρόβλεψη του δράστη ως προς το αποτέλεσμα. Το θεωρεί δυνατό, ενδεχόμενο. Όμως υπάρχει και διαφορά. Στον ενδεχόμενο δόλο παρ' όλη την πρόβλεψη ο δράστης προχωρεί στην πράξη του έστω και αν επέλθει το συγκεκριμένο αποτέλεσμα (το αποδέχεται) ενώ στην ενσυνείδητη αμέλεια «πιστεύει» ότι αυτό δεν θα επέλθει. Επειδή όμως ο δικαστής δεν μπορεί να «μαντέψει» τι είχε στο μυαλό του ο δράστης, θα κρίνει από τις περιστάσεις για να διαπιστωθεί ποια ήταν η ψυχική του στάση απέναντι στο έγκλημα. Πάντως εάν δεν αποδειχθεί πλήρως η αποδοχή του αποτελέσματος, τότε in dubio pro reo θα κατευθυνθεί προς την ενσυνείδητη αμέλεια. Κι αυτό επειδή πολλά εγκλήματα δεν τιμωρούνται από αμέλεια, αλλά και επειδή η δια-

φορά ποινής των εγκλημάτων με δόλο από τα εγκλήματα που τιμωρούνται με αμέλεια είναι σημαντική (βλ. π.χ. 299, 302 ΠΚ).

δ) Εγκλήματα διακρινόμενα εκ του αποτελέσματος

Επειδή η τιμωρία ορισμένων περιπτώσεων θα ήταν επιεικής – λόγω εφαρμογής της συρροής (βλ. παρακάτω) ο νομοθέτης αποφάσισε να «παντρέψει» ένα έγκλημα με δόλο με ένα έγκλημα με αμέλεια (βλ. 29, 28 ΠΚ) και να δημιουργήσει διαφορετικά εγκλήματα (π.χ. άρθρο 311 ΠΚ). Αν δεν το κατασκεύαζε, θα είχαμε σε συρροή δύο πλημμελήματα – σωματική βλάβη με πρόθεση και ανθρωποκτονία από αμέλεια κατά συρροή (94 § 2 ΠΚ). Η ποινή δεν θα μπορούσε να ξεπεράσει τα 5 χρόνια. Γι' αυτό «έφτιαξε» ένα διαφορετικό έγκλημα.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Στην ερμηνεία των άρθρων 29 και 28 ΠΚ.

Μ. Πλάνη

Η πλάνη διακρίνεται σε πραγματική πλάνη (30 ΠΚ) και νομική πλάνη (31 ΠΚ).

α) Στην **πραγματική πλάνη** τι συμβαίνει; Ο δράστης δεν γνωρίζει την πραγματική κατάσταση. Αγνοεί τα πραγματικά περιστατικά που οδηγούν στην πλήρωση της α.υ.ε. Όμως επειδή δόλος σημαίνει γνώση και βούληση, από τη στιγμή που λείπει η γνώση δεν υπάρχει δόλος. Επομένως αίρεται ο δόλος και ενδέχεται ο δράστης να τιμωρηθεί από αμέλεια **εφόσον το έγκλημα τιμωρείται** και από αμέλεια (30 § 1). Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση που ο δράστης όσον αφορά την α.υ.ε. να πλήρωσε την α.υ.ε. βαρύτερα από αυτό που είχε δόλο να τελέσει.

Τι γίνεται σ' αυτή την περίπτωση; Την απάντηση τη δίνει το άρθρο 30 § 2 ΠΚ. Παράδειγμα: Αλλόθρησκος, ο οποίος μισεί τη χριστιανική θρησκεία μπαίνει σε μια εκκλησία και καταστρέφει απρόκλητα τα εικονίσματα μεταξύ των οποίων και ένα εικόνισμα της Παναγίας που, αν και δεν το γνώριζε, είχε μεγάλη αρχαιολογική αξία. Θα τιμωρηθεί με το άρθρο 382 § 1 ή με το άρθρο 382 § 4 ΠΚ; **Μην ξεχνάτε τον κανόνα ότι κανείς δεν τιμωρείται χωρίς ενοχή ή περισσότερο από την ενοχή του (n.c.n.p. sine culpa)**. Το 30 § 2 (αφού δεν γνώριζε) δίνει την απάντηση. Θα τιμωρηθεί ηπιότερα κατά το άρθρο 382 § 1 ΠΚ.

Στους **νομιζόμενους λόγους άρσης του αδίκου** κατά την κρατούσα άποψη εφαρμόζεται αναλογικά το άρθρο 30 ΠΚ περί πραγματικής πλάνης.

β) Στη **νομική πλάνη**, η πλάνη αφορά τη νομική διάταξη. Δηλαδή το αν θα επιτρεπόταν στο δράστη **νομικά** να πράξει ή όχι. Το να πει ο δράστης ότι δεν ήξερε ότι τιμωρείται αυτή η περίπτωση δεν λέξει τίποτα, δεν απαλλάσσεται (31 § 1 ΠΚ). Για να απαλλαχθεί θα πρέπει η πλάνη του να ήταν «συγγνωστή», συγχωρητέα (31 § 2 ΠΚ), δηλαδή να είχε κάνει κάποιες ενέργειες να μάθει (π.χ. συμβουλή δικηγόρου) που ήταν ατελέσφορες ή να ήταν δικαιολογημένα ανυποψίαστος (π.χ. εάν κάποιος ταξιδεύει επί μήνες στην Αργεντινή και ξέρει ότι μπορεί να κάνει εξαγωγή συναλλάγματος του Χ ποσού και τελευταία άλλαξε ο νόμος και δεν του πέρασε από το μυαλό του ότι αυτό μειώθηκε π.χ. αντί 50.000 € έγινε 28.000 €).

N. Απόπειρα (άρθρο 42 ΠΚ)

- α) Μόνο στα πλημμελήματα και κακουργήματα (όχι στα πταίσματα)
- β) Οριοθετείται από τις απλές προπαρασκευαστικές πράξεις **οι οποίες δεν τιμωρούνται** με εξαίρεση μερικές περιπτώσεις που αναφέρονται ρητά στο νόμο, όπως π.χ. 211 ΠΚ.
- γ) Το άρθρο 42 ΠΚ (απόπειρα) περιέχει αρχή τέλεσης του εγκλήματος, το οποίο βεβαίως **δεν ολοκληρώθηκε**. Το πιο σίγουρο είναι ότι υπάρχει αρχή τέλεσης του εγκλήματος **όταν αποτυγχάνει η τελική πράξη** (πληρούται μέρος της α.υ.ε. του εδώ). Δηλαδή πάτημα της σκανδάλης στην (απόπειρα) ανθρωποκτονίας και το πιάσιμο του πορτοφολιού π.χ. στο λεωφορείο (απόπειρα) κλοπής. Όμως **δεν έχουμε μόνο τότε απόπειρα** του συγκεκριμένου εγκλήματος. **Απόπειρα** έχουμε και στις περιπτώσεις εκείνες που η πράξη βρίσκεται σε τέτοια **συνάφεια** με τις προαναφερόμενες (τελευταίες) ώστε κατά τη φυσική αντίληψη των πραγμάτων να εμφανίζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση ως συστατικό της στοιχείο και να δημιουργείται έτσι αντικειμενικά η εντύπωση (θεωρία της εντύπωσης που επικρατεί) ότι το έγκλημα αρχίζει να τελείται (π.χ. η **σκόπευση** με το πιστόλι, η εισαγωγή του χεριού του κλέφτη στην ξένη τσέπη). Ένας πρακτικός κανόνας για τη διαπίστωση της ύπαρξης της απόπειρας είναι ότι **όσο πιο πολύ απομακρυνόμαστε από την τελική πράξη αποτυχίας** τόσο δυσχερέστερο είναι να αποδειχθεί αυτή. Παράδειγμα: Θέλω να σκοτώσω τον εχθρό μου: προμηθεύομαι με όπλο, μαθαίνω ποια ώρα επιστρέφει από το καφενείο, του στήνω καρτέρι, τον βλέπω που πλησιάζει και σηκώνω το όπλο, πλησιάζει και το στρέφω εναντίον του, στοχεύω, πατάω τη σκανδάλη και αστοχώ. Το πάτημα όμως της σκανδάλης και η στόχευση όπως προαναφέρθηκε **αποτελεί** αρχή τέλεσής του, επομένως

απόπειρα του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας. Οι προηγούμενες πράξεις αποτελούν αρχή εκτέλεσης; Όσο πιο πολύ απομακρυνόμαστε από τις προηγούμενες πράξεις, τόσο πιο πολύ αμφισβητήσιμο είναι. Π.χ. Η προμήθεια όπλου, το «καρτέρι», το να σηκώσω το όπλο όταν πλησιάζει είναι αρκετά «πίσω». Δεν διακινδυνεύει να πληγεί το έννομο αγαθό. Τώρα όταν ο Α στρέψει το όπλο εναντίον κάποιου, πρέπει να αναζητηθεί και τι σκόπευε ο δράστης, κάτι που θα αποδειχθεί από τις περιστάσεις. Ήθελε απλώς να τον απειλήσει (του είπε κάτι;); Τότε όχι απόπειρα ανθρωποκτονίας, αλλά απειλή (333 ΠΚ). Ήθελε να τον τραυματίσει απλώς αφού τον σημάδεψε στα πόδια; Τότε όχι απόπειρα ανθρωποκτονίας, αλλά απόπειρα σωματικών βλαβών κατ' άρθρο 308, 309 επ. ΠΚ. Ήθελε να τον σκοτώσει; Τότε απόπειρα ανθρωποκτονίας.

Υπάρχει όμως και η απρόσφορη απόπειρα (βλ. άρθρο 43 ΠΚ). Απόλυτα αδύνατη είναι η ολοκλήρωση του εγκλήματος όταν το μέσο ή το υλικό αντικείμενό του ήταν τέτοια, ώστε εξ αρχής να μην υπήρχε καμία πιθανότητα να ολοκληρωθεί το έγκλημα. Με αυτήν την έννοια μπορεί να λεχθεί ότι η τέλεσή του ήταν όχι απλώς πρακτικά, αλλά και «λογικά» αδύνατη. Παράδειγμα: Κάποιος αποπειράται να σκοτώσει κάποιον που όμως ήταν ήδη νεκρός και ο δράστης δεν το γνώριζε ή του βάζει στον καφέ του ζάχαρη νομίζοντας ότι είναι θανατηφόρο δηλητήριο.

Εννοείται ότι στην απόπειρα πρέπει να αποδεικνύεται ο δόλος που απαιτείται και για το αποπειρώμενο έγκλημα.

Υπαναχώρηση (44 ΠΚ): Η ποινική αντιμετώπιση της υπαναχώρησης από ανολοκλήρωτη απόπειρα (44 § 1 ΠΚ) είναι διαφορετική από αυτή της ολοκληρωμένης απόπειρας (44 § 2 ΠΚ).

ΠΡΟΣΟΧΗ! Ως προς το τι σημαίνει ολοκληρωμένη απόπειρα: Έκανε ο δράστης ό,τι έπρεπε, δεν έπρεπε να κάνει κάτι άλλο και περίμενε. **Προσοχή!** Αν μπω σε ξένο σπίτι για να κλέψω και για κάποιο λόγο εγκατα-

λείψω την προσπάθειά μου (ενώ π.χ. δεν είχα ακόμα ψάξει τα συρτάρια κ.λπ.), η απόπειρα είναι ανολοκλήρωτη. Αν όμως έριξα κάποιον από την εσωτερική σκάλα της πολυκατοικίας για να τον σκοτώσω, αλλά δεν σκοτώθηκε, είναι ολοκληρωμένη απόπειρα (44 § 2 ΠΚ), διότι δεν έμεινε τίποτα άλλο που θα έπρεπε να κάνω.

Και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να απομακρύνω τον κίνδυνο. Στην ανολοκλήρωτη απόπειρα εγκαταλείπω την προσπάθειά μου για το έγκλημα. Στην ολοκληρωμένη με μία θετική ενέργεια αποτρέπω το αποτέλεσμα.

Αυτό που έμεινε αδιευκρίνιστο είναι το κριτήριο που πρέπει να λάβει υπόψη του ο δικαστής για να εφαρμόσει το άρθρο 44 ΠΚ ως προς το «από δική του βούληση». Δεν έχει σημασία το ηθικό, δηλαδή ότι είχε «εσωτερική πάλη μέσα του» ο δράστης, αλλά εξετάζουμε μόνο το εξής: Εάν λειτούργησε σύμφωνα ή αντίθετα με τη λογική του έμπειρου εγκληματία. Έτσι εάν κάποιος πάει να κλέψει από μια εκκλησία εικονίσματα και τα βάλει στη σακούλα και πλησιάζει την πόρτα για να βγει, αλλά εκείνη τη στιγμή γίνεται σεισμός και θεωρεί ότι είναι η «θεία δίκη», τα εγκαταλείπει και φύγει, ή αν κάποιος έχει μπει στο σπίτι και ψάχνει για να βρει χρυσαφικά για να τα αφαιρέσει και βλέπει αίματα και στη θέα του αίματος ανακατεύεται και φεύγει θεωρείται ότι εγκατέλειψε την προσπάθειά του με τη δική του βούληση. Ο έμπειρος εγκληματίας θα λειτούργουσε στην ίδια περίπτωση διαφορετικά.

Ξ. Συμμετοχή στο έγκλημα (άρθρα 45 επ. ΠΚ)

α) Συναυτουργία (45 ΠΚ)

Συναπόφαση και συνεκτέλεση κάποιων. Δόλος και για τα δύο. Αν συνεκτελούν απλώς χωρίς δόλο «συνεργασίας» τότε **παραυτουργία**. Π.χ. Δύο άτομα χωρίς προσυνεννόηση καταστρέφουν μια μάντρα του Χ, ο ένας από τη μια μεριά και ο άλλος από την άλλη. Τότε, παραυτουργία. Συναυτουργός είναι εκείνος που τελεί και **μέρος της α.υ.ε.** Δηλαδή και απόπειρα (τιμωρείται για ολοκληρωμένο **έγκλημα**. Π.χ. Μπαίνουν δύο σ' ένα σπίτι να κλέψουν ένα ακριβό διαμάντι. Το βρίσκει ο ένας και φεύγουν. Και οι δύο είναι συναυτουργοί του ολοκληρωμένου εγκλήματος της κλοπής. Άλλο παράδειγμα: Βάζουν τρία άτομα κάποιον κάτω και τον μαχαιρώνουν για να τον σκοτώσουν. Αν αποδειχθεί ότι η θανατηφόρα μαχαιριά ήταν του Γ, και οι Α, Β ευθύνονται για ολοκληρωμένο το έγκλημα της ανθρωποκτονίας.

Το ίδιο συμβαίνει και στα σύνθετα εγκλήματα (υπό την ευρεία έννοια) όπως η ληστεία (380 ΠΚ), αν ο ένας απειλεί με το όπλο και ο άλλος αφαιρεί τα χρήματα ή ο βιασμός (336 ΠΚ), αν ο ένας ασκεί τη βία και ο άλλος τελεί τη συνουσία. Ο δόλος τους αναφέρεται στην συναπόφαση και στη συνεκτέλεση.

β) Ηθική αυτουργία (46 § 1 ΠΚ)

Πρέπει να υπάρχει φυσικός αυτουργός (διαφορετικά βλ. έμμεση αυτουργία). Φυσικός αυτουργός είναι εκείνος που με τις μυϊκές του δυνάμεις επιφέρει το εγκληματικό αποτέλεσμα. Αυτή είναι η περίπτωση με ενέργεια, ενώ όταν αδρανοποιεί τις μυϊκές του δυνάμεις το έγκλημα τιμωρείται ως παράλειψη.

Ηθικός αυτουργός είναι εκείνος που πείθει κάποιον άλλον με οποιοδήποτε τρόπο να τελέσει μια εγκληματική πράξη. «Πείθω» δεν σημαίνει ότι κάνουμε μόνο διαλογική συζήτηση, αλλά μπορεί να τον πληρώσω, να τον εκβιάσω κ.λπ. Πάντως πρέπει να μην το είχε αποφασίσει ο αυτουργός από πριν. Πρέπει να τον επηρέασε επαρκώς ο άλλος (ηθικός αυτουργός). Αν το είχε προαποφασίσει και ο άλλος μόνο τον ενθάρρυνε να τελέσει το έγκλημα, τότε μόνο ψυχική συνέργεια (απλή συνέργεια) υφίσταται. **ΠΡΟΣΟΧΗ!** Αν στείλω έναν τρελό (ακαταλόγιστο) να κλέψει κάτι και να μου το φέρει, είμαι πάλι ηθικός αυτουργός (και όχι έμμεσος αυτουργός), επειδή στο άρθρο 46 ΠΚ απαιτείται πράξη «άδικη», όχι όμως και «καταλογιστή». Αλλά και με αμέλεια να δρα ο φυσικός αυτουργός πάλι στοιχειοθετείται ηθική αυτουργία.

Αλυσιδωτή ηθική αυτουργία έχουμε όταν ο Α πείθει τον Β να πείσει τον Γ να τελέσει έγκλημα. Ο ηθικός αυτουργός του ηθικού αυτουργού είναι ηθικός αυτουργός του αυτουργού.

Απαιτείται διπλός δόλος

Πρώτον να πείσει τον φυσικό αυτουργό και δεύτερο να θέλει ή να αποδέχεται το εγκληματικό αποτέλεσμα. Θα πει κανείς πώς γίνεται να πείσει κάποιον για έγκλημα και να μην το θέλει ή να μην το αποδέχεται (βλ. 46 § 2 ΠΚ).

Πάντως απαραίτητη προϋπόθεση είναι η τέλεση έστω και απόπειρας εκ μέρους του φυσικού αυτουργού. Διαφορετικά βλ. άρθρο 186 ΠΚ.

γ) Έμμεση αυτουργία

Γιατί δημιουργήθηκε;

Υπάρχουν περιπτώσεις που επιλήψιμες και αποδοκιμαστέες πράξεις θα έμεναν ατιμώρητες. Έτσι εφευρέθηκε η έμμεση αυτουργία:

Είναι οι περιπτώσεις που δεν υπάρχει φυσικός αυτουργός.

Αυτό επειδή αυτός που ενεργεί δεν υπόκειται στους ποινικούς νόμους άρα δεν θα μπορούσε να υπάρχει ηθικός αυτουργός όπως: πείθω ακαταλόγιστο πρόσωπο να αυτοκτονήσει, να αυτοτραυματιστεί ή να καταστρέψει δικό του πράγμα. Επίσης οι περιπτώσεις του άρθρου 49 § 1 τελευταίο εδάφιο. Π.χ. για να ομολογήσει κάποιος φωνάζει αυτός που κάνει την ανάκριση ένα φίλο του (πολίτη) και τον βασάνισε για να του αποσπάσει ομολογία για κάποιο έγκλημα (βλ. 137Α επ. ΠΚ). Για να τιμωρηθεί κανείς με αυτά τα άρθρα πρέπει να είναι υπάλληλος ή στρατιωτικός. Για τις σωματικές βλάβες αυτός που τις προκάλεσε θα είναι φυσικός αυτουργός και αυτός που τον «έβαλε» να τις προκαλέσει θα είναι ηθικός αυτουργός. Όμως για τα βασανιστήρια θα έλεγε ο υπάλληλος «εγώ δεν βασάνισα κανένα και επομένως δεν υπάγομαι σ' αυτά τα άρθρα» και ο βασανιστής θα έλεγε ότι εγώ δεν είμαι ούτε υπάλληλος, ούτε στρατιωτικός, επομένως ούτε εγώ υπάγομαι σ' αυτά. Κι έτσι δεν θα εφαρμόζονταν τα άρθρα. Με το άρθρο 49 § 1 τελευταίο εδάφιο ΠΚ ο υπάλληλος αντιμετωπίζεται ως έμμεσος αυτουργός και ο πολίτης ως (άμεσος) συνεργός του. Έμμεση αυτουργία έχουμε επίσης και σε περιπτώσεις άρσης του αδίκου του φυσικού αυτουργού (βλ. 21 ΠΚ). Κι εδώ αυτός που εκτελούσε προσταγή θα ήρετο ο άδικος χαρακτήρας της πράξεώς του. Δεν θα έπρεπε να τιμωρηθεί κανένας;

δ) Συνέργεια

αα) Άμεση συνέργεια (45 § 2 ΠΚ)

Η μόνη περίπτωση άμεσης συνέργειας είναι όταν η βοήθεια στο έγκλημα παρέχεται την ώρα που γίνεται η πράξη («κατά τη διάρκεια αυτής της πράξης») και στην εκτέλεσή της (χωρίς να χρειάζεται προσωπική παρουσία π.χ. με οδηγίες από το κινητό του τηλέφωνο τι ακριβώς πρέπει να κά-

νει). Πάντως η βοήθεια πρέπει να είναι σημαντική. ΟΧΙ να του σκουπίζει του δράστη τον ιδρώτα και να τον ενθαρρύνει ότι θα τα καταφέρει. Εδώ είναι απλή συνέργεια. Απαιτείται κι εδώ διπλός δόλος. Πρώτον για να βοηθήσει τον δράστη και δεύτερον να θέλει ή να αποδέχεται το αποτέλεσμα.

ββ) Απλή συνέργεια (47 ΠΚ) συνιστούν όλες οι άλλες περιπτώσεις παροχής βοήθειας στην τέλεση του εγκλήματος. Οποιαδήποτε βοήθεια όσο σημαντική και αν είναι (π.χ. σημαντικότερες πληροφορίες, σχεδιαγράμματα κ.λπ.) πριν την πράξη συνιστά μόνο στην απλή συνέργεια. Επίσης οι πράξεις που δεν είναι σημαντικές κατά την ώρα που γίνεται το έγκλημα. Μετά το έγκλημα δεν υπάρχει ούτε απλή συνέργεια, αλλά υπόθαλψη εγκληματία (231 ΠΚ). Για παράδειγμα βλέπω ένα φίλο μου με αίματα που έσφαξε τον εχθρό του. Του λέω «ανέβα γρήγορα στη μηχανή να σε απομακρύνω». Εξάιρεση αποτελεί η περίπτωση στα εγκλήματα σκοπού όπως π.χ. στην κλοπή (372 ΠΚ) «με σκοπό να το ιδιοποιηθεί...». Αυτός που περιμένει με το φορτηγάκι να του τα φορτώσουν για να απομακρύνει τα κλοπιμαία είναι απλός συνεργός της κλοπής άσχετα αν είχε ολοκληρωθεί η κλοπή όταν οι δράστες τα έβγαλαν από το σπίτι.

Συμπληρωματικές σημειώσεις

ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ

Μια αποστολή του Ποινικού Δικαίου είναι να προστατεύει τα έννομα αγαθά (π.χ. ζωή, υγεία, ελευθερία, τιμή κ.λπ.). Ο νομοθέτης επιλέγει κάποιες άδικες (μη σωστές, που αποδοκιμάζει η κοινωνία) πράξεις και τις καθιστά αξιόποινες (τις τιμωρεί). Έτσι αποτρέπει κάποιον να σκοτώσει κάποιον άλλον, να προσβάλει την υγεία του, την ελευθερία του κ.λπ.

Κάτω όμως από ορισμένες περιστάσεις, αυτές οι **κατ' αρχήν** άδικες (μη σωστές) πράξεις μετατρέπονται **τελικά** σε μη άδικες (σωστές) πράξεις. Αυτή η μεταβολή ονομάζεται **άρση** του αδικού της συγκεκριμένης πράξης. Οι λόγοι που αίρουν τον άδικο χαρακτήρα της πράξης είναι γενικοί και ειδικοί. (Για τους ειδικούς λόγους βλ. άρθρο 20 ΠΚ).

Οι κυριότεροι γενικοί λόγοι είναι:

Ενάσκηση δικαιώματος (20 ΠΚ). Πρέπει να υπάρχει **νομοθετική** κατοχύρωση αυτού του δικαιώματος. Μία τέτοια περίπτωση είναι η του άρθρου 275 (Κώδικα Ποινικής Δικονομίας). Η διάταξη αυτή **επιτρέπει** στον πολίτη να συλλάβει έναν δράστη όταν τελεί αυτόφωρο έγκλημα και να τον παραδώσει στην αστυνομία ή τον εισαγγελέα (π.χ. τον συλλαμβάνει - του στερεί την ελευθερία του – την ώρα που ο δράστης επιχειρεί να σπάσει τη βιτρίνα κοσμηματοπωλείου για να αφαιρέσει τα χρυσαφικά).

Εκπλήρωση καθήκοντος (20 ΠΚ). Το άρθρο 275 (Κώδικα Ποινικής Δικονομίας) **υποχρεώνει** όμως τον αστυνομικό να τον συλλάβει εκπληρώνοντας έτσι το καθήκον του.

Άμυνα (22ΠΚ). Πράττει **τελικά** όχι άδικη πράξη ο αμυνόμενος, όταν προσβάλλει τα έννομα αγαθά του επιτιθέμενου, για να υπερασπισθεί τα δικά του ή τρίτου προσώπου.

Προσοχή!! Για να δικαιολογηθεί άμυνα δεν απαιτείται η επίθεση να είναι μόνο εναντίον των εννόμων αγαθών της ζωής ή της υγείας, αλλά εναντίον **οποιουδήποτε** εννόμου αγαθού (και της τιμής).

Οι προϋποθέσεις της άμυνας είναι: α) Η άδικη επίθεση εναντίον των εννόμων αγαθών (δικών μας ή τρίτου προσώπου), β) Η επίθεση αυτή να

είναι **παρούσα**. Το δικαίωμα αυτό δεν δίνεται από τον ΠΚ για λόγους εκδίκησης, **παρά μόνο για να προλάβουμε το κακό**. Έτσι, αν ο Α εξυβρίσει τον Β και απομακρυνθεί και ο Β μετά τον φθάνει και του προκαλεί σωματική βλάβη δεν καλύπτεται από τον άμυνα, επειδή η άδικη επίθεση του Α δεν ήταν πια **παρούσα**. γ) Η προσβολή του επιτιθέμενου να είναι **αναγκαία** για να αποτραπεί η προσβολή των εννόμων αγαθών. Δηλαδή **όσο χρειάζεται** για να προληφθεί η προσβολή των εννόμων αγαθών (22§3 ΠΚ).

Το **αναγκαίο** εξαρτάται από την επικινδυνότητα της επίθεσης, από το είδος της βλάβης που απειλείτο, από τον τρόπο και την ένταση της επίθεσης και από άλλες περιστάσεις. Όλους αυτούς τους παράγοντες **θα τους κρίνει το** δικαστήριο (π.χ. πόσα άτομα επιτέθηκαν στο θύμα, είχαν ή δεν είχαν όπλα κι αν είχαν ποιά όπλα, το θύμα ήταν ένας ανίσχυρος άνθρωπος ή πρωταθλητής του καράτε ή αξιωματικός των ειδικών δυνάμεων του στρατού, ποιο έννομο αγαθό ήθελε ο επιτιθέμενος να προσβάλει – της τιμής, της ελευθερίας, της ιδιοκτησίας, της τιμής;-

Προσοχή!! Στην άμυνα **δεν ζυγίζουμε** τα έννομα αγαθά που προστατεύουμε με εκείνα που προσβάλλουμε όπως κάνουμε στην κατάσταση ανάγκης του άρθρου 25ΠΚ, επειδή μαζί με τα έννομα αγαθά που προστατεύουμε, προστατεύουμε ταυτόχρονα και την έννομη τάξη. Αν δεν συνέβαινε αυτό, κάποια κοπέλα που της επιτέθηκε κάποιος να την βιάσει δεν θα τις αναγνωρίζετο η άμυνα – αν δεν μπορούσε να κάνει τίποτ' άλλο – και τον χτυπούσε στο κεφάλι μ' ένα βαρύ αντικείμενο προκαλώντας του βαριά σωματική βλάβη ή το θάνατο. (Εννοείται όμως ότι είναι υπερβολικό να σκοτώσεις κάποιον – αν δεν μπορείς να κάνεις κάτι άλλο – επειδή συνεχίζει να σε εξυβρίσει).

Αν ο αμυνόμενος με πρόθεση υπερβεί το αναγκαίο μέτρο της άμυνας (π.χ. ο Α επιτίθεται από απόσταση 10 μέτρων με μαχαίρι εναντίον του Β και ο τελευταίος τον σημαδεύει και πυροβολεί στο στήθος αντί στα πόδια τότε τιμωρείται με ποινή ελαττωμένη (83 ΠΚ) για την προσβολή του εννόμου αγαθού του Α). Αν όμως η υπέρβαση έγινε από αμέλεια, τότε εφαρμόζονται οι κανόνες της αμέλειας.

Προσοχή!! Για να τιμωρηθεί κανείς για υπέρβαση των ορίων της άμυνας

πρέπει **οπωσδήποτε** να είναι σε άμυνα. Υπάρχει και η περίπτωση κάποιος αμυνόμενος που υπερβαίνει τα όρια της άμυνας να μην τιμωρηθεί επειδή θα αρθεί ο **καταλογισμός** (όχι το άδικο) της πράξης του αν ενήργησε μ' αυτό τον τρόπο εξαιτίας του φόβου ή της ταραχής που προκάλεσε η επίθεση (Τις περιστάσεις θα τις κρίνει το δικαστήριο).

Τέλος, όποιος σκεπτόμενος πονηρά προκαλεί την επίθεση εναντίον του για να υποχρεώσει άλλον να του επιτεθεί και έτσι να βρει την ευκαιρία να προσβάλλει τα έννομα αγαθά του, δεν καλύπτεται από την άμυνα (24 ΠΚ).

Κατάσταση ανάγκης (25 ΠΚ)

Για να αρθεί ο άδικος χαρακτήρας της πράξης πρέπει να συμβαίνουν τα εξής: α) να υπάρχει παρόν και υπαρκτός κίνδυνος που να μην μπορεί να αποτραπεί διαφορετικά, δηλαδή με άλλα μέσα. Στην αντίθετη περίπτωση δεν τίθεται θέμα εφαρμογής του άρθρου 25 ΠΚ, β) να απειλεί το πρόσωπο ή την περιουσία του ίδιου ή κάποιου άλλου, γ) να προέκυψε αυτή η κατάσταση **χωρίς υπαιτιότητά του**.

Προσοχή εδώ!! Υπαιτιότητα δεν εννοούμε τον δόλο ή την αμέλεια. Εννοούμε να μη συμβαίνει κάτι ανάλογο με το άρθρο 24 ΠΚ. Δηλαδή να προκαλούμε μια κατάσταση ανάγκης για να βλάψουμε ξένα έννομα αγαθά. Έτσι, ο ορειβάτης που παρόλο ότι ενημερώθηκε από την Μετεωρολογική Υπηρεσία ότι σε λίγη ώρα έρχεται σφοδρή χιονόπτωση αποφάσισε να κάνει ορειβασία, αποκλείστηκε από τα χιόνια και προκειμένου να προφυλαχθεί έσπασε την πόρτα μιας καλύβας (381 ΠΚ) που ανήκει σε κάποιον, καλύπτεται από την κατάσταση ανάγκης, δ) Πρέπει η βλάβη που προκλήθηκε σε άλλον, να είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος και την σπουδαιότητα από τη βλάβη που απειλήθηκε.

Προσοχή!! Εδώ είναι διαφορετική η αντιμετώπιση. Δεν είναι όπως την άμυνα. Εδώ **ζυγίζονται** τα έννομα αγαθά (προσβολής-προστασίας). Στο προηγούμενο παράδειγμα ζυγίζεται αφενός η ζωή ή η υγεία του ορειβάτη και αφετέρου η ιδιοκτησία του θύματος. Είναι προφανέστατη η σημαντική διαφορά που να δικαιολογεί την εφαρμογή του άρθρου 25 ΠΚ. Ακόμη ένα παράδειγμα: ο Α εξυβρίζει τον Β. Ο Β μπαίνει στο σπίτι του, παίρνει ένα

μαχαίρι και αρχίζει να κυνηγάει τον Α για να τον τραυματίσει ή να τον σκοτώσει. Ο Α τρέχει πολύ γρήγορα για να γλυτώσει και περνάει μέσα από τον λαχανόκηπο της Δ καταστρέφοντας κάποια λαχανικά (281 ΠΚ). Υπάρχουν όλα τα στοιχεία εφαρμογής του άρθρου 25 ΠΚ. Ένα ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής: Μπορεί η Δ να σπρώξει βίαια (ακόμη και να τραυματίσει τον Α) για να τον βγάλει από τον λαχανόκηπό της, αφού δεν έφταιγε σε τίποτα; Η απάντηση είναι **όχι**. (Άλλο το θέμα αν δικαιούται αποζημίωσης). Ο Α δεν έκανε άδικη επίθεση εναντίον της, επειδή το άρθρο 25 ΠΚ αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του, επομένως δεν δικαιολογείται άμυνα εκ μέρους της.

Ένα άλλο θέμα είναι το εξής: Μπορούν όσοι έχουν καθήκον να εκτεθούν σε ένα κίνδυνο (π.χ. πυροσβέστες) να αρνηθούν εκτέλεση του καθήκοντος λόγω κατάστασης ανάγκης; Μπορούν να ισχυριστούν ότι η ζωή ή υγεία τους είναι σαφώς μεγαλύτερης αξίας από την ιδιοκτησία και επομένως να εφαρμοστεί το άρθρο 25 ΠΚ; **Όχι** βλ. 25§2 ΠΚ. Αν αυτό γινόταν αποδεκτό δεν θα είχαμε Υπηρεσίες.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 25§3 ΠΚ αν κάποιος μπορούσε να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο με ηπιότερα μέσα και δεν το έκανε ισχύουν όσα αναφέραμε παραπάνω σύμφωνα με το άρθρο 23 ΠΚ.

Προσταγή (21 ΠΚ)

Κάτω από ορισμένες περιστάσεις, ο υφιστάμενος σε μία δημόσια υπηρεσία (ΚΑΙ ΜΟΝΟ) απαλλάσσεται για τις πράξεις του λόγω άρσης του αδίκου εφόσον υπάρχει προσταγή. Ποιες είναι αυτές οι περιστάσεις; Πρέπει η προσταγή **και στον τύπο και στο περιεχόμενό της να είναι νόμιμη**. Η εκτέλεσή της αποτελεί εκπλήρωση καθήκοντος που αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης.

Τι σημαίνει τυπικά νόμιμη προσταγή; α) Να εμπίπτει στον κύκλο αρμοδιότητας αυτού που διατάσει (Όχι ο οποιοσδήποτε ανώτερος του αξιωματικός, αλλά ο αξιωματικός της υπηρεσίας του β) Να εμπίπτει και στον κύκλο της αρμοδιότητας αυτού που διατάσσεται (Όχι αν ο διοικητής ενός αστυνομικού τμήματος διατάξει τον εκεί υπηρετούντα αστυφύλακα να του φέρει με το καλό ή το άγριο την κόρη του που πίνει καφέ κάπου με

ανεπιθύμητο σ' αυτόν πρόσωπο), γ) Να έχει περιβληθεί τον ενδεχόμενο (δεν απαιτείται πάντα) απαιτούμενο τύπο που έχει δοθεί σύμφωνα με την απαιτούμενη διαδικασία (π.χ. για σύλληψη να υπάρχει ένταλμα σύλληψης με όλες τις σφραγίδες, υπογραφές κ.λπ.).

Προσοχή!! Για να επικαλεστεί κάποιος υφιστάμενος προσταγή ως άρση του αδίκου του, οφείλει προηγουμένως να διαπιστώσει αν η προσταγή είναι τυπικά νόμιμη και όχι παράνομη, **γιατί τότε οφείλει να μην την εκτελέσει**. Επομένως δεν τίθεται θέμα προσταγής που απαλλάσσει τον υφιστάμενο αν αυτή δεν είναι **τυπικά** νόμιμη.

Πρόβλημα υπάρχει μόνο στην περίπτωση που η προσταγή είναι **τυπικά** μεν νόμιμη, αλλά στο **περιεχόμενό** της είναι παράνομη. Πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί αυτός που εκτελεί μια τέτοια προσταγή; Σύμφωνα με το 21 ΠΚ για να απαλλαγεί ο υφιστάμενος από την άδική του πράξη **δεν πρέπει** να του επιτρέπεται να εξετάσει το **ουσιαστικά** νόμιμον της προσταγής αυτής. Στην περίπτωση αυτή **έμμεσος** αυτουργός είναι εκείνος που έδωσε την προσταγή. Αν δεν είναι δεσμευτική (του επιτρέπεται να εξετάσει το **ουσιαστικά** (στο περιεχόμενο) νόμιμο αυτής και δεν οφείλει τυφλή υπακοή, ο υφιστάμενος **δεν απαλλάσσεται**. Είναι αυτουργός της άδικης πράξης και αυτός που έδωσε την προσταγή είναι ηθικός αυτουργός.

Το κρίσιμο ερώτημα είναι επομένως **πότε δεν επιτρέπεται** στον υφιστάμενο να εξετάσει την **ουσιαστική** νομιμότητα της προσταγής. Εξαρτάται από την δημόσια υπηρεσία στην οποία υπηρετεί ο υφιστάμενος.

α) **Αν υπηρετεί στο χώρο της δικαιοσύνης:** Ο δικαστής δικάζει και αποφασίζει κατά συνείδηση, επομένως **δεν δεσμεύεται** από κανένα ανώτερο δικαστή. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση που η δραστηριότητά του είναι διοικητικής φύσεως (π.χ. όταν συμμετέχει ως μέλος σε Πειθαρχικό Συμβούλιο όπου τίθεται θέμα υπακοής σε ιεραρχικές προσταγές). Τότε αντιμετωπίζεται σύμφωνα με την παρακάτω β κατηγορία. Για τα διοικητικά όργανα, τα εντεταλμένα την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων ή ενταλμάτων, ισχύει **αντίστροφα** η αρχή ότι δεν δικαιούνται ποτέ να εξετάσουν την ουσιαστική νομιμότητα της δικαστικής απόφασης ή την συνδρομή των

προϋποθέσεων για το επιτρεπτό της σύλληψης και προφυλάκισης (προσωρινής κράτησης) στην περίπτωση που διατάσσονται να εκτελέσουν. Ωστόσο, υπάρχει μια **εξαίρεση** που βασίζεται στο Σύνταγμα, άρθρο 6 §2 και 3 σε σχέση με τη σύλληψη κάποιου για αυτόφωρο έγκλημα (βλ. το σχετικό άρθρο του Συντάγματος) όπου υπάρχουν προθεσμίες για την κράτηση και απόλυσή του. Αν πρέπει κάποιος να απολυθεί όταν περάσουν οι προθεσμίες και δεν το πραγματοποιήσουν οι **αρμόδιοι υπάλληλοι** ευθύνονται σύμφωνα με το άρθρο 326 ΠΚ (κράτηση παρά το Σύνταγμα, και δεν καλύπτονται από την προσταγή).

β) **Αν υπηρετεί στο χώρο της διοίκησης**

Σύμφωνα με το άρθρο 71 ΠΔ 611/1977 (με τις όποιες τυχόν τροποποιήσεις του) ο υπάλληλος οφείλει να υπακούει στις διαταγές των προϊσταμένων του (τις τυπικά νόμιμα, βέβαια). Στην περίπτωση που η διαταγή είναι **προδήλως** παράνομη **οφείλει** να μην εκτελέσει (π.χ. να κάνει μια πλαστογραφία). Έκπληξη όμως προκαλεί μια **εξαίρεση** όταν υποχρεούται ο υπάλληλος (παρά τις διατάξεις του Συντάγματος, νόμων ή διαταγμάτων) διατυπώνονται λόγοι γενικότερου συμφέροντος να εκτελέσει και να απευθυνθεί στην προϊσταμένη του διατάξαντος αρχής. Δεν είναι του παρόντος να εμβαθύνουμε στην διερεύνηση αυτής της **εξαίρεσης**, αρκεί να αναφέρουμε ότι πολλοί συγγραφείς δεν συμφωνούν μ' αυτή τη ρύθμιση. Ο όρος «γενικό συμφέρον» είναι πολύ αόριστος. Αλλά θα μπορούσαν να βρεθούν και άλλα επιχειρήματα εναντίον αυτής της εξαίρεσης.

γ) **Αν υπηρετεί στον χώρο της στρατιωτικής υπηρεσίας**

Σύμφωνα με το άρθρο 70 του Στρατ. Ποιν. Κωδ. όποιος αρνηθεί να εκτελέσει τη διαταγή του αρχηγού (ανωτέρου) του τιμωρείται για **ανυπακοή** (το ίδιο συμβαίνει και για όσους υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας). Όμως κατά πολλούς συγγραφείς γίνεται δεκτό ότι ο όρος «οποιαδήποτε υπηρεσία» που οφείλει να εκτελεί ο στρατιωτικός όταν διατάσσεται, δεν μπορεί να περιλαμβάνει και την **πρόδηλα** άδικη πράξη ή ακόμη χειρότερα την εγκληματική. Μόνο έτσι μπορεί να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος αυθαιρεσίας που μπορεί να υποσκάψει τα θεμέλια του καθεστώτος ως

κράτος δικαίου. Δεν μπορούν οι στρατιωτικοί κ.λπ. να μεταβληθούν σε τυφλά όργανα παράνομων ή και εγκληματικών διαταγών. Αλλά και κατά την διεθνώς κρατούσα άποψη, η στρατιωτική διαταγή που είναι **πρόδηλα** παράνομη, **δεν είναι δεσμευτική**. Σύμφωνα μ' αυτούς τους συγγραφείς, αυτό αναφέρεται και στο Διεθνές Δίκαιο στην περιοχή του Δικαίου του Πολέμου: καθιερώθηκε η αρχή ότι οι στρατιωτικές διαταγές που παραβιάζουν τους γενικά **παραδεκτούς** κανόνες και τις συνήθειες διεξαγωγής του πολέμου ή άλλες γενικά αναγνωρισμένες αρχές του Διεθνούς Δικαίου **δεν είναι δεσμευτικές** για τον υφιστάμενο. Δεν αίρεται επομένως ο άδικος χαρακτήρας της πράξης που διαπράχθηκε με σκοπό να εκτελεστεί μια τέτοια στρατιωτική διαταγή (Απλώς μπορεί να μετριάσθει η ποινή του υφισταμένου ή να αρθεί ο καταλογισμός του).

Η συναίνεση του παθόντος

Σύμφωνα με κανόνα δικαίου που διαμορφώθηκε **εθιμικά**, η συναίνεση του παθόντος αποκλείει το άδικο σε **ορισμένη έκταση**. Δηλαδή ορισμένη ομάδα εγκλημάτων (βλ. 308 § 2 ΠΚ). Αυτό όμως δεν μπορεί να σημαίνει ότι γενικά η συναίνεση του παθόντος δεν αποκλείει τον άδικο χαρακτήρα **άλλων** εγκλημάτων. Βασική προϋπόθεση όμως είναι η πράξη (και όχι τα κίνητρα) **να μην προσβάλλουν τα χρηστά ήθη** (στην παρατήρηση αυτή θα επανέλθουμε).

Πάντως δεν μπορεί αποκλείσει το άδικο η συναίνεση του παθόντος όταν προσβάλλονται και έννομα αγαθά άλλων φορέων (π.χ. του κοινωνικού συνόλου) επειδή σ' αυτή την περίπτωση δεν έχει αυτός την ελευθερία **να διαθέτει** το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό.

Προσοχή! Εδώ πρέπει να γίνει διάκριση της συναίνεσης από την συγκατάθεση. Η συναίνεση κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης. Εάν υπάρχει όμως **συγκατάθεση** εκ μέρους του «θύματος» τότε δεν πληρούται καν η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (α.υ.ε.) (π.χ. στην περίπτωση του εγκλήματος του βιασμού που απαιτείται εξαναγκασμός (336 ΠΚ) και η γυναίκα **προσποιείται** ότι αντιστέκεται ή ότι θέλει να αντισταθεί, αλλά στην **ουσία συναινεί** στην συνουσία· δεν πληρούται η α.υ.ε. του βιασμού).

Εκτός όμως από την περίπτωση της απλής σωματικής βλάβης (308 §

2 ΠΚ) που προβλέπεται ρητώς στον ποινικό κώδικα, γίνεται δεκτό ότι αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της πράξης και σε άλλες περιπτώσεις εφόσον το έννομο αγαθό ενδιαφέρει κατά κύριο λόγο το άτομο, το οποίο **έχει την ελευθερία να το διαθέτει όπως θέλει**. Τέτοια εγκλήματα π.χ. είναι η εξύβριση (361 ΠΚ), η δυσφήμιση (362 ΠΚ) η φθορά ξένης ιδιοκτησίας (381 ΠΚ) και άλλα).

Ο δικαιολογητικός λόγος του ρόλου της συναίνεσης του παθόντος ως λόγου που αποκλείει το άδικο συνίσταται στο ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχει πραγματικό συμφέρον της έννομης τάξης να προστατεύσει το έννομο αγαθό, γιατί **στην ουσία** δεν υπάρχει προβολή του.

Για να είναι όμως η συναίνεση ισχυρή πρέπει:

- α) Αυτός που συναινεί να **έχει την ικανότητα να το πράξει**. Η ικανότητα αυτή συνίσταται στην **ουσιαστική** ικανότητα του φορέα του αγαθού **να μπορεί** να εκτιμήσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τη σημασία και τις συνέπειες της συναίνεσής του. Αυτή την ικανότητα μπορούν επομένως να έχουν σε ορισμένες περιπτώσεις και ανήλικοι, όπως και ψυχικά ασθενείς, αρκεί να είναι σε θέση να καταλάβουν τη σημασία και τις συνέπειες της συναίνεσής τους.
- β) Η **συναίνεση να είναι σοβαρή**. Πρέπει ο παθών να έχει επίγνωση της πραγματικότητας και η συναίνεση που δίνει να ανταποκρίνεται στην αληθινή του βούληση. Δεν υπάρχει επομένως ισχυρή συναίνεση σε περιπτώσεις πλάνης, βίας, απειλής ή αστεϊσμού.
- γ) Η συναίνεση πρέπει να υπάρχει **κατά τον χρόνο** της πράξης.
- δ) Η συναίνεση πρέπει να **εξωτερικεύεται**. Η απαιτούμενη εξωτερίκευση της συναίνεσης δεν χρειάζεται όμως να είναι οπωσδήποτε **ρητή**. Μπορεί να γίνεται με οποιοδήποτε τρόπο, αρκεί να προκύπτει με σαφήνεια από την συμπεριφορά αυτού που συναινεί.
- ε) Ο δράστης πρέπει να γνωρίζει την ύπαρξη της συναίνεσης.
- στ) Εφόσον **όλες** οι προηγούμενες προϋποθέσεις συντρέχουν **τότε απαιτείται** και μια επιπλέον **κρίσιμη** προϋπόθεση: ότι η **πράξη** για την οποία δίνεται η συναίνεση **δεν** προσβάλλει τα **χρηστά ήθη**. Αυτό ορίζεται ρητά και στο 308 § 2 ΠΚ). **Προσοχή!** Η **πράξη** πρέπει να μην προσβάλλει τα χρηστά ήθη **και όχι** τα κίνητρα του δράστη να

προσβάλλουν τα χρηστά ήθη. Έτσι η συναίνεση αποκλείει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης στην περίπτωση π.χ. του αιμοδότη που **συναινεί** να του πάρουν αίμα για να σωθεί ένας τραυματίας μόνο κάτω από την προϋπόθεση ότι θα του καταβληθεί ένα υπέρογκο χρηματικό ποσό. Η **συναίνεση** εδώ του αιμοδότη, ως παθόντος ελαφράς σωματικής βλάβης είναι ασφαλώς αντίθετη ως προς τα χρηστά ήθη, αυτό όμως δεν μπορεί να χαρακτηρίσει την πράξη του γιατρού που του πήρε το αίμα, ενδίδοντας στις αξιώσεις του για να σώσει τον τραυματία, ως διατάραξη της έννομης τάξης και να την εμφανίσει επομένως ως άδικη. Το **αντίθετο** συμβαίνει στο παράδειγμα της εργαζόμενης γυναίκας, που για να μη χάσει τη δουλειά της, ενδίδει στις σαδιστικές ερωτικές αξιώσεις του εργοδότη της και υφίσταται έτσι, απλές σωματικές βλάβες. Εδώ η συναίνεση δεν προσκρούει, κάτω από τις συνθήκες που δόθηκε στα χρηστά ήθη, αυτό όμως **δεν αποκλείει** τον άδικο χαρακτήρα της **πράξης** που **αυτή καθ' εαυτή** προσβάλλει τα ήθη καθεαυτά.

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΣ (ενοχή) ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Ήδη, στις προηγούμενες σημειώσεις είχε αναφερθεί ως πρώτο στοιχείο του καταλογισμού η ικανότητα για καταλογισμό (βλ. άρθρα 33, 34, 36, 126 ΠΚ).

— Θα μπορούσε εδώ να παρατηρηθεί το εξής: Σχετικά με το άρθρο 34 ΠΚ όπου εκτός της νοσηρής διατάραξης κ.λπ. που αίρεται ο καταλογισμός, αίρεται και στην διατάραξη (προσωρινή) της συνείδησης εφόσον ο δράστης δεν είχε την ικανότητα να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του ή να ενεργήσει σύμφωνα με την αντίληψή του για το άδικο αυτό. Εδώ εντάσσονται οι περιπτώσεις που ο δράστης είχε καταναλώσει μεγάλες ποσότητες αλκοόλ ή είχε πάρει πολλά χάπια, ή έκανε χρήση ναρκωτικών σε σημείο που να αποκλείεται ο καταλογισμός του σύμφωνα με το άρθρο 34 ΠΚ. **Δεν είναι όμως έτσι τα πράγματα.** Αν ήταν έτσι όποιος ήθελε να κάνει ένα έγκλημα και να θεωρηθεί ακαταλόγιστος και επομένως να μην τιμωρηθεί, θα έπινε **προηγουμένως** χάπια, θα έκανε

χρήση ναρκωτικών, θα έπινε ένα βαρέλι κρασί και θα προχωρούσε στην πράξη (π.χ. ανθρωποκτονία). Για τον λόγο αυτό, δηλαδή για να αντιμετωπιστεί αυτή η περίπτωση ο νομοθέτης προέβλεψε στον ΠΚ το άρθρο 35 **για να μην απαλλαγεί ο δράστης** (Σχετικά είναι και τα άρθρα 193 και 440 ΠΚ. Να τα διαβάσετε όλα: 35, 193, 440 ΠΚ).

— Στις προηγούμενες σημειώσεις που γίνεται αναφορά στου **νομιζόμενους** λόγους άρσης του αδικου (π.χ. **νομιζόμενη** άμυνα, **νομιζόμενη** κατάσταση ανάγκης κ.λπ.) όπου εφαρμόζεται **αναλογικά**. Το άρθρο 30 ΠΚ περί πραγματικής πλάνης πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι **απλώς** επειδή η πλάνη **είναι σε πραγματικά περιστατικά** εφαρμόζεται το άρθρο 30 ΠΚ. Πώς; **Δίνονται οι ίδιες λύσεις**. Παράδειγμα: Η όμορφη κυρία Α, αλλά με πολλούς εχθρούς κάθεται σε παραλιακή ταβέρνα. Κάποια στιγμή θέλησε να ανάψει ένα τσιγάρο, αλλά είχε ξεχάσει τον αναπτήρα της. Κάποιος κύριος Β προσφέρθηκε, αλλά κατά κακή του τύχη επειδή ο αναπτήρας του έμοιαζε με πιστόλι κι αυτή είχε πολλούς εχθρούς εκείνη **νομίζοντας** ότι δέχεται άδικη επίθεση του έσπασε τα πιάτα στο κεφάλι, για να αμυνθεί. Αποτέλεσμα: του προκάλεσε σωματικές βλάβες και φθορά ξένης ιδιοκτησίας (σπάσιμο των πιάτων) για τον μαγαζάτορα. **Προσοχή!!** Εδώ δεν μπορεί να εφαρμοστεί **ακριβώς** το άρθρο 30 ΠΚ. Εκείνη γνώριζε ότι προκαλεί σωματικές βλάβες και φθορά ξένης ιδιοκτησίας. Αυτό που **δεν γνώριζε** είναι ότι υφίστατο άδικη επίθεση για να αμυνθεί. Αίρεται λοιπόν ο δόλος της και **εξαρτάται** αν θα τιμωρηθεί για σωματικές βλάβες από αμέλεια (30 § 2 αν ο αποδειχθεί αμέλειά της. Η φθορά ξένης ιδιοκτησίας δεν τιμωρείται από αμέλεια κι έτσι γι' αυτή την πράξη δεν θα τιμωρηθεί).

— Στις προηγούμενες σημειώσεις ως προς το στοιχείο της ανθρώπινης δυνατότητας για συμμόρφωση – λόγοι συγγνώμης (σχετικά με τον **καταλογισμό**) όπου αίρεται ο καταλογισμός επειδή ο δράστης βρισκόταν σε μια ασυνήθιστη ψυχική ή συγκινησιακή κατάσταση, λόγω της οποίας **δεν** μπορούσε να συμπεριφερθεί διαφορετικά (βλ. π.χ. 32, 23 εδβ', 25 § 3 ΠΚ) χρήσιμο είναι να αναφερθεί ένα παράδειγμα: Μετά από ένα ναυάγιο, πολλοί βρίσκονται στη θάλασσα. Άλλοι με σωσίβια, άλλοι χωρίς. Η Α είναι ανεβασμένη σε μια σανίδα που μπορεί όμως να κρατήσει στην επιφάνεια

ένα μόνο άτομο. Ο Β παλεύοντας με τα κύματα φθάνει στη σανίδα της Α για να την ρίξει (42, 299 ΠΚ) και να ανέβει αυτός για να σωθεί. Εκείνη του ρίχνει μια μπουνιά δυνατή για να τον εμποδίσει (42, 308 επ, 299 ΠΚ) και τον ρίχνει στη θάλασσα αναίσθητο. Εκείνη την ώρα περνάει ένα πλοiάριο και τους μεταφέρει στην ακτή, όπου είναι το λιμενικό και η αστυνομία. Πως θα αντιμετωπιστούν; Ο Β βρισκόταν σε κατάσταση ανάγκης που αίρει τον καταλογισμό, επομένως θα μείνει ατιμώρητος (32 ΠΚ). Η Α όμως βρισκόταν σε άμυνα και θα μείνει ατιμώρητη. Γιατί; **Προσοχή:** Ο Β απλώς δεν τιμωρείται! Ωστόσο η πράξη του εξακολουθούσε **να είναι άδικη** και η Α μπορούσε να αμυνθεί εναντίον της άδικης επίθεσης! (Αυτό είναι πολύ σημαντικό για να κατανοήσετε την **διαφορά** της άρσης του καταλογισμού, από την άρση του αδίκου!).

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΤΟΥ ΤΙΜΩΡΗΤΟΥ (14 ΠΚ)

Όταν απαιτείται για να έχουμε έγκλημα σύμφωνα με το άρθρο 14 ΠΚ ότι η πράξη πρέπει να τιμωρείται από τον νόμο **μη φανταστεί κανείς** ότι εννοείται ότι πρέπει να προβλέπεται κάποια ποινή. Αυτό είναι το αυτονόητο!!! Πως αλλιώς θα ήταν ποινική διάταξη; Σημαίνει ότι **υπάρχουν προϋποθέσεις για την τιμώρησή της**. Αν δεν υπάρχει τότε ο δράστης **δεν δiώκεται** ή αν διωχθεί **δεν τιμωρείται**.

Δεν τιμωρείται:

- α) Αν **υπάρχουν προσωπικοί λόγοι απαλλαγής από την ποινή**. Απ' αυτούς άλλοι είναι **υποχρεωτικοί** όπως π.χ.

Το ακαταδίωκτο του Προέδρου της Δημοκρατίας για πράξεις που ενήργησε κατά την άσκηση των καθηκόντων του, εκτός από την εσχάτη προδοσία και την παραβίαση του Συντάγματος με πρόθεση.

Το ακαταδίωκτο των βουλευτών για γνώμη ή ψήφο που έδωσαν κατά την άσκηση των βουλευτικών τους καθηκόντων.

Η τέλεση των εγκλημάτων «υπόθαλψης εγκληματία» και «παρασιώπησης εγκλημάτων» όταν αφορούν συγγενή του εγκληματία (231 § 2 και 232 § 2).

Υπάρχουν όμως και **δυνητικοί λόγοι** (στη διακριτική ευχέρεια του

δικαστηρίου, όπως στα άρθρα 224 § 2, 225, 227 § 3, 308 § 3, 361 § 3 κ.λπ.).

β) **Λόγοι δικαστικής άφεσης του αξιοποίνου** (Διακριτική ευχέρεια)
Άρθρα 42 § 3, 376 κ.λπ.

γ) **Λόγοι εξάλειψης του αξιοποίνου** π.χ. η εκούσια υπαναχώρηση από ανολωκλήρωτη απόπειρα (44 § 1 ΠΚ) ή έμπρακτη μετάνοια εκεί που επιτρέπεται σύμφωνα με το άρθρο 384 ΠΚ.

Ένας άλλος λόγος που δεν επιτρέπει την τιμώρηση του εγκλήματος είναι η **παραγραφή**. Πέραν του επαίσχυντου νόμου «περί ευθύνης υπουργών» που στηρίζεται στο άρθρο 86 και ιδίως στην § 3 του Συντάγματος (ελπίζουμε να αναθεωρηθεί) τα εγκλήματα παραγράφονται αναλόγως αν είναι κακουργήματα που τιμωρούνται με ισόβια ή λοιπά κακουργήματα ή πλημμελήματα ή πταίσματα (βλ. άρθρο 111 ΠΚ). Για τα εγκλήματα που έχουν σχέση με τρομοκρατικές πράξεις παραγράφονται μετά από 30 χρόνια. Πάντως στα παραπάνω εγκλήματα **προστίθενται** και ορισμένα χρόνια **ακόμη** ανάλογα με το **είδος** του εγκλήματος σύμφωνα με το άρθρο 113 ΠΚ επειδή η προθεσμία της παραγραφής αναστέλλεται για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η κύρια διαδικασία και έως ότου η απόφαση γίνει αμετάκλητη (κριθεί και από τον Άρειο Πάγο ή περάσει η προθεσμία άσκησης του ένδικου μέσου) η καταδικαστική απόφαση – Διαβάστε το άρθρο. Η αναστολή είναι **περιορισμένη**. Δεν είναι ακριβώς για το όσο διαρκεί... Υπάρχει και η παραγραφή των **ποινών** (άρθρα 114 – 115 ΠΚ). Διαβάστε τα! Απλώς δεν έχουν σχέση με το **τιμωρητό**, αλλά **αφού τιμωρήθηκε** ο δράστης. Τέλος στα εγκλήματα που διώκονται **μόνο** κατ' έγκληση κι αυτά είναι **μικροεγκλήματα** και αναφέρονται ειδικά στην διάταξη που τα διώκει ή στις γενικές διατάξεις και **δεν υπεβλήθη** έγκληση (για την έγκληση βλ. άρθρα 117 – 120 ΠΚ) ή αυτή ανεκλήθη (120 ΠΚ).

Πάντως να γνωρίζετε ότι **ο κανόνας** είναι ότι τα εγκλήματα διώκονται **αυτεπάγγελα** (είτε δηλαδή το θέλει ο παθών είτε όχι. Αν σου κλέψουν το κομπιούτερ θα ασκηθεί ποινική δίωξη είτε το θέλεις είτε όχι, επειδή ισχυρίστηκες ότι έχεις κι άλλο κομπιούτερ και δεν σε νοιάζει. Ο κλέφτης μπορεί να κλέψει **κι από άλλον**).